

RZEŹNIK (52) *sb m*

e jasne.

sg N rzeźnik (22). ◊ *G* rzeźnika (9). ◊ *D* rzeźnikowi (5). ◊ *A* rzeźnika (2). ◊ *I* rzeźniki(e)m (2).
◊ *pl N* rzeźnicy (7). ◊ *G* rzeźnik(o)w (2). ◊ *A* rzeźniki (2). ◊ **[I rzeźniki.]** ◊ *L* rzeźnikach [*w tym: skrót. rzeźn. (1)*] (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.; ponadto s.v. rzeżymieszek.

1. *Rzemieślnik zajmujący się ubojem zwierząt i sprzedażą mięsa; lanius Murm, Mymer¹, BartBydę, Mącz, Calep, Cn; carnarius Mącz, Calep, Cn; lanio BartBydę, Cn; macellarius, Mącz, Cn; macellator BartBydę; porcinarus Mącz; bucaeda, bucida Cn (50) : A przyźedźy [Ezop] do rzeźnikow/ Nákupił świnich ięzykow. BierEz O4v; Murm 185; Lanus. Fleifcher. Rzeźnik. Mymer¹ 14; BartBydę 79 [2 r.]; fpał v thego Rzeźnyka na Nocz y Noczyek tha kradzyeza yefth mv oddal LibMal 1548/139v, 1543/69v, 1545/105, 1548/139v; Rzeźnicy áby wrzedliwego álbo fklótego/ y ktorymkolwiek innym obyczáiem niezdrowego bydlá niebili/ y nieprzedawáli/ pod winą wedle póspolitey vchwały włożoną. GroicPorz f4v; Naydzyeřz czálem Rzeźniká dáleko niř páná/ Ná wřzem vrodziwřzego/ choć łupi Báráná. RejWiz 98v, 16; BielKron 366v; Porcinarus, Rzeźnik/ álbo przekupieñ świniego mięřá/ kupiec który wieprzmi kupczy. Mącz 312d, 39a, 183d, 202c; RejZwierc 6; Znáiomy człowiek ieřt/ zá zdrowia ná słuřzbie póspolitey zábáwiony/ Sewerus imieniem/ á rzeźnik rzemieřem SkarŻyw 567; Calep 166b, 581a; [LustrMalb II 56; W Máýdeburgu miedzy Rzeźniki ten obyczay y porządek ieřt že Ráycom ná vrząd fwoy przyięgáią/ rzemieřlá fwego ták pilnie dogłędác/ áby řaden z Cechu ich řadnego bydlęciá wrzedliwego/ álbo iákokkolwiek niezdrowego ná iátki niebił. SzczerbIus 128, 129; Rzeźnik który ma owce/ woły/ y inřzy dobytek/ któryby ná iátki bił/ to do dźiedzictwá należy. SzczerbSpecSax 142 (Linde)]. [Cf 2.]*

W połączeniu z imieniem (i nazwiskiem) (15): Item wdolřku woycziechovi Schipulyewy Rzeźnykowy Vrřulá zoná v wyodl LibMal 1545/104v; Item wkobilynye Iaculřkovi rzeźnykovi řukny dwye vkradl bądacz v nyego wgořpodzye LibMal 1545/109, 1543/76v, 1545/99v, 1547/131v, 1548/139v [2 r.], 1551/159v (15).

W połączeniach szeregowych z nazwami innych zawodów (7): Náđ tho [burmistrzowie] Piekárzow/ Rzeźnikow/ y Kárczmarzow máią dogłędác GroicPorz b4; tám teř łá rzemieřnicy wřzelkiego rzemieřlá/ Kráwcy/ Piekárze/ Rzeźnicy/ Kuchárze/ Słólarze/ Kowale/ Płátnerze/ y inni rzemieřnicy BielSpr 53v, 2v; [řaków wolnych czynimy od obciřzeń] chcąc tego/ iřeby [...] řadného clá áni podatku álbo dźieięćiny [od nich] nie brano: áni im Rzeźnicy/ Piekárze/ młýnárze/ cięřko niech nie czynią/ álbo kłópotu nie zadáią SarnStat 202, 285, 285 řp; A gdzieřz fię podziáły [pieniądze]? (–) Przeiáđły fię, przepiły, ná řtroye wydáły: Rzeźnik, piekarz, ogrodnik, řzynkarz, ptařznik, rybitw: Aptekárze, bárwierze, inřzy rzemieřlnicy, V ktorych fię potreby długo ná borg bráły, Rozebráli. CiekPotr 32.

W porównaniach (2): Owřřem dla ymienia twojego [Panie] rozmáytymi řmierćiami giniemy/ á tak wářne zginienie nářře nie ynáczey iáko gdy owce rzeźnik rzeře dla póżytku fwego [Ps 43/23].

RejPs 66v; A o the świętą dufzę wżycy nic niedbamy/ Iáko Rzeźnik owieczkę práwie iá chowamy.
RejWiz 121v.

[*Wyrażenie*: »rzeźnik jateczny«: Rzeźnicy jateczni czynszu i łóju tak wiele jako i przerzeczoni rajce dają, to uczyni ... fl. 13/6/0 *LustrRus* II 169, 135, 166.]

Przen (2) :

a) Śmierć (1) : O niezczęłni nędznicy/ co iedno pátrzymy/ W zyemię iáko bydlętá/ á nic nie pomniemy/ Onych wiecznych rośkofzy/ á rzeźnik nád námi/ Stoi zówždy s kozikiem/ iáko nád kozámi. *RejWiz* 193v.

b) Szatan (1) :

W połączeniu szeregowym (1): który [*Pan*] położył zá nie [*za owieczki swoje, tj. wiernych*] dufzyczkę fwoię/ á wykupił ie y wydárł ie od onego łrogiego rzeźniká/ opráwce á wilká łwiátá tego: á iżby ich fthrzegli ci wierni páłtherze *RejPos* 122v.

a. Człowiek dokonujący rytualnego uboju i sprzedaży zwierząt; cultrarius, popa, victimarius *Mącz* (3) : Cultrarius alias victimarius, Rzeźnik v żydow który na ofiáry bydło rzezał. *Mącz* 71b, 493c.

Wyrażenie: »ofiárowny rzeźnik« (1): *Popa*, Który bydlętá y ine zwierzétá ku ofiárowaniu przedáwał/ ofiárowny rzeznik. *Mącz* 312b.

2. Kat, oprawca (1) : Carnifex, tortor, kath, homicida vel macellator carniū, rzezyk *BartBydg* 23.

3. Wyrażenie: »rzeźnik mieszkow« = *złodziej odcinający od paska sakiewki z pieniędzmi* (1) : Sector zonarius, wypróżnimieszek/ vrzinacz/ rzeźnik mieřzkow. *Mącz* [513]a.

Synonimy: **2. butel, ceklarz, małodobry, kat, oprawca, siepacz, szargant, szargarz, szerga**; **3. mieszkorzaz, rzeźymieszek, urznimieszek, wyproźnimieszek.**

MN